

- РЕЦЕНЗІЯ

кандидата філологічних наук, доцента **Патен Ірини Михайлівни**
на дисертацію Овсієнко Алли Сергіївни
**«Функціонально-стилістичний потенціал метафори в газетній періодиці
початку ХХІ століття»**, представленої на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 035 «Філологія» (Українська мова)

Актуальність теми дослідження. Мова засобів масової комунікації є словесним відображенням усього суспільства – текстуалізована відповідь на життя, а також ретранслятором науково-популярних знань для населення. Як різновид національної мови еволюціонує з етнічною свідомістю і перебуває під впливом суспільно-політичних процесів, а відтак впливає на формування світогляду сучасної людини. Саме публіцистичні тексти репрезентують все те нове, що є у суспільстві. Відтак сучасні українські масмедіа стали одним з основних джерел дослідження української мови, адже завдяки вивченню особливостей функціонування лексики в засобах масової інформації простежуємо зв'язок мови з розвитком соціуму та його вплив на словниковий склад.

Поширеним явищем у мові ЗМІ є метафоризація. Метафора – це один із найпродуктивніших інструментів збагачення мови, водночас це засіб концептуалізації дійсності і формування суспільних поглядів. Як прояв креативності мислення метафора присутня практично у всіх типах дискурсу, однак у кожному з них вона виконує особливі функції.

У публіцистиці метафору використовують як стратегічний інструмент, переконання, вона робить текст більш зрозумілим для широкого загалу, привертає увагу мовців, дозволяє емоційно-експресивно повідомити про головне і залучити якомога більше читачів, викликати у них довіру, спонукати до роздумів і навіть дій, а також забезпечити високі рейтинги видання, зробити його цікавим, актуальним та привабливим для споживача інформації.

Позаяк мова медійних текстів потребує різноаспектного вивчення, зокрема в контексті емоційно-експресивного, оцінного, комунікативного,

змістового навантаження з акцентом на прагматичні та інші важливі функції, тому наукова робота А. Овсієнко «Функціонально-стилістичний потенціал метафори в газетній періодиці початку ХХІ століття» є помітною подією в галузі гуманітарних наук, а отже, вартісною.

Доцільність вибору теми дисертації підтверджує і той факт, що вона відповідає напряму науково-дослідної роботи кафедри документознавства та методики навчання «Динаміка словникового складу в українському масмедійному дискурсі» (0120U104098) ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (нині Університету Григорія Сковороди в Переяславі) й освітньо-науковій програмі «Філологія (Українська мова)» спеціальності «035 Філологія (Українська мова)» Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів.

Наукові положення, висновки і перспективи дисертації А. Овсієнко сформульовано чітко та аргументовано. Обґрунтування теми дисертації є переконливим. Алла Сергіївна розробила науковий апарат відповідно до задуму наукового дослідження, зокрема визначення об'єкта та предмета логічно пов'язане з метою дисертації. Завдання наукової роботи є такими, що сприяють розкриттю теми та досягненню мети дослідження. Усебічному розв'язанню завдань наукового пошуку сприяла система лінгвістичних методів і методик дослідження, широка джерельна база (334 найменування, 32 позиції використаних джерел), що свідчить про достатню теоретичну підготовку авторки, її впевнену орієнтацію у проблемному полі сучасної лінгвістики.

Наукова новизна дослідження є незаперечною і представлена у рукописі дисертації.

Підкреслимо, що дисертантка комплексно й усебічно дослідила метафору газетної періодици початку ХХІ ст., в аспекті мовної динаміки схарактеризувала її формальні ознаки, функційні вияви та стилістичну роль,

у контексті тематичних особливостей досліджуваних текстів розглянула переносно вжиті лексеми, що слугувало вирізненню, систематизації та опису їх у сфері економіки, військової справи, інформаційних технологій, медицини та виборів, детально проаналізувала актуалізовані та нові семантичні вияви лексичних метафор, відібрані з усеукраїнських та регіональних періодичних видань і схарактеризовані з огляду на значеннєвий діапазон, стилістичні особливості, експресивне навантаження та настанови мовця.

Цінним є запропоноване авторкою визначення сутності поняття «метафора» – засіб вторинної номінації, що репрезентує інноваційні знання про світ через використання наявних у мові ресурсів, ґрунтується на мисленнєвих операціях, пов'язаних із приписуванням ознак людей неістотам чи істот і неістот людині.

Позитивно оцінюємо і теоретичне значення виконаного дослідження, позаяк поглиблює теорію про український публіцистичний (газетний) дискурс і вчення про медійну метафору, удокладнює відомості про функційні, стилістичні, комунікативно-прагматичні особливості переносно вжитих мовних одиниць, розширює уявлення про їхню тематичну спеціалізацію та семантичний діапазон. Застосований алгоритм дослідження може слугувати методологічним підґрунтям для нових наукових студій, побудованих на матеріалі текстів інших медійних видань, соціальних мереж, блогів та ін.

Структура роботи та її оформлення відповідають вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, кожен з яких відображає певний аспект проблеми, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

Істотними науковими результатами першого розділу є аналіз джерельної бази дослідження, докладна характеристика найпоширеніших класифікації метафори українських лінгвістів, що надзвичайно перспективно,

адже може слугувати іншим дослідникам при проведенні їхніх наукових пошуків в означеній та суміжних наукових площинах.

Заслуговує на увагу й те, що у студіюванні метафори авторка застосовує антропоцентричний, когнітивний, лінгвокультурний, прагматичний, образно-символічний, стилістичний виміри, різні кваліфікаційні ознаки, а відтак систематизує аналізовані вторинні номінації з огляду на їхні семантичні, структурні, граматичні та інші параметри. Водночас А. Овсієнко наголошує на тематичній дифузності аналізованих номінацій, адже поділ на тематичні групи досить умовний.

Незаперечним здобутком дисертантки є також і те, що у другому розділі диференціацію метафори в українських масмедійних текстах представлено метафоричними утвореннями в економічній тематиці, метафоризацією лексем військової тематики, новими виявами словосполук інформаційних технологій, медичною лексикою в нових виявах, метафорами виборної тематики українських періодичних видань.

Дисертантка стверджує, що у текстах засобів масової інформації початку ХХІ століття метафоричні утворення додають медійним текстам емоційно-оцінного забарвлення, виразності, відтінку невимушеної комунікації й розкутості. Вони слугують яскравими, переконливими, почасти експресивними засобами, які виконують важливі комунікативно-прагматичні завдання й водночас оригінально маркують різноманітні реалії.

Неабияку наукову цінність має третій розділ, у якому на основі досліджуваного мовного матеріалу з'ясовано, що використання лексичних метафор у всеукраїнських і регіональних виданнях виявляє низку спільних ознак. Зокрема, виразною є тенденція до часткового стирання меж між стилями сучасної української мови, увиразненням чого слугує проникнення розмовних елементів до сфери публіцистики, використання в медійних текстах вторинних номінацій, які надають їм експресивності й оцінності.

У висновках до кожного з розділів дисертації та загальних висновках викладено найбільш важливі наукові результати, які сприяли розв'язанню завдань дослідження, та корелюють з ними.

Повнота викладення матеріалів у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Результати дисертаційної роботи викладено у двох статтях в журналі, проіндексованому в наукометричній базі *Web of Science* (у співавторстві); п'ятьох статтях у наукових фахових виданнях України категорії «Б»; одному підрозділу колективної монографії; двох публікаціях в інших збірниках наукових статей.

Окрім того, дисертаційна робота пройшла належну апробацію на одинадцяти міжнародних і двох всеукраїнських конференціях, розширеному пленумі наукової координаційної ради і Міжнародному круглому столі.

Уважаємо, що А. Овсієнко у дисертації виявила глибоке знання вже виконаних досліджень та здійснила критичний підхід до їхніх результатів, уміло врахувала й творчо використала здобуті наукові дані.

Наукова робота Алли Овсієнко є завершеним науковим дослідженням, змістовна, вона відзначається глибиною розкриття наукових положень, а відтак якісно збагачує наукові погляди щодо розв'язання проблеми функціонально-стилістичного потенціалу метафори в газетній періодиці на початку ХХІ ст., а її авторка демонструє сформованість як науковця.

Позитивно оцінюючи дисертацію А. Овсієнко, водночас вважаємо за потрібне висловити деякі міркування і дискусійні моменти щодо її змістового наповнення:

1. Варто було б підсилити актуальність дослідження виокремленням низки суперечностей, що потребують розв'язання.

2. Уважаємо, що доречно було б обґрунтувати вибір аналізованих у дисертації всеукраїнських та регіональних газет.

3. Матеріал дисертації значно збагатився б, якби авторка залучила до аналізу лексичної метафори інші періодичні видання, а не зупинялася лише

на 4 всеукраїнських «Газета по-українськи», «День», «Україна молода», «Українська правда» та двох регіональних «Волинь24» та «Високий замок» періодичних виданнях.

4. У роботі Алла Овсієнко взяла за основу класифікацію Людмили Приблуди, відповідно до якої виокремлено такі основні типи метафоричних вторинних найменувань: природоморфний, артефактний, міфоморфний, казкоморфний, синестезійний та архітектурний, проте у роботі ми не знайшли приклади метафор, які репрезентують синестезійний код.

Однак висловлені зауваження та побажання не знижують наукової та практичної цінності рецензованої роботи та мають рекомендаційний характер.

Висновок. Дисертаційна робота Овсієнко Алли Сергіївни «Функціонально-стилістичний потенціал метафори в газетній періодиці початку ХХІ століття» відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» і може бути представлено для розгляду у разовій спеціалізованій вченій раді для здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія (Українська мова).

Рецензент:

Кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови

Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

Ірина ПАТЕН

Підпис п. І. Патен засвідчую
Помічник ректора з питань кадрового
забезпечення та документообігу
Михайло ШУБАК
"01" 05. 2023 р.

